

JENNI PELKONEN – NOONA KIURU – TUOMO VIRTANEN

Miksi yläkoululainen on poissa koulusta? Integroiva kirjallisuuskatsaus koulu- poissaolotyyppeihin liittyvistä yksilö- ja ympäristötekijöistä ➤

Pelkonen, Jenni – Kiuru, Noona – Virtanen, Tuomo. 2022. MIKSI YLÄKOULULAINEN ON POISSA KOULUSTA? INTEGROIVA KIRJALLISUUSKATSAUS KOULUPOISSAOLOTYPPEIHIN LIITTYVISTÄ YKSILÖ- JA YMPÄRISTÖTEKIJÖISTÄ. Kasvatus 53 (3), 287–303.

Tämän integroivan kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on kartoittaa koulupoissaolotyyppeihin (koulukieltäytyminen, pinnaaminen, ensisijaisesti huoltajalähtöinen poissaolo, ensisijaisesti koululähtöinen poissaolo) liittyviä yksilö- ja ympäristötekijöitä (vanhemmuus ja perhe, vertaiset, koulu, yhteisö ja yhteiskunta). Tutkimuksen kohderyhmänä on yläkouluikäiset nuoret. Tutkimusaineisto haettiin ERIC, PsycInfo ja Web of Science -tietokannoista, ja lopulliseen katsaukseen valittiin 53 artikkelia. Integroiva kirjallisuuskatsaus osoitti, että pinnaamista tutkittiin eniten (68 % tutkimuksista), ensisijaisesti koululähtöistä poissaoloa toiseksi eniten (16 %), koulukieltäytymistä kolmanneksi eniten (14 %) ja ensisijaisesti huoltajalähtöistä poissaoloa vähiten (2 %). Koulupoissaolotyyppeihin liitettiin useita yksilö- ja ympäristötekijöitä. Yksilötekijöistä mielenterveysongelmat ja ympäristötekijöistä vanhempien vähäinen tuki, kiusatuksi joutuminen ja kouluilmapiiri-ongelmat yhdistettiin niin koulukieltäytymiseen, pinnaamiseen kuin ensisijaisesti koululähtöiseen poissaoloon.

Asiasanat: koulupoissaolotyypit, yksilötekijä, yläkoulu, ympäristötekijä

Johdanto

Lasten ja nuorten koulupoissaolot (*school non-attendance*) ovat kasvava ongelma useissa maissa (Kearney & Graczyk 2014). Ne lisääntyvät yläkouluiässä (Havik, Bru & Ertesvåg 2015a), mikä on havaittu myös suomalaisten yläkoululaisten keskuudessa (Määttä, Pelkonen, Lehtisare & Määttä 2020). Koulupoissaolot koskettavat noin 2–20 % nuorista riippuen siitä, mitä niillä tarkoitetaan ja millä aikavälillä niitä on mitattu (Havik ym. 2015a; Keppens & Spruyt 2018; Määttä ym. 2020). Esimerkiksi Havik ym. (2015a) tutkimuksessa havaittiin, että 20 % oppilaista oli kouluvuoden aikana poissa enemmän kuin viisi päivää ja 7,5 % oppilaista enemmän kuin kahdeksan päivää. Lisäksi yläkoululaisten ja tyttöjen todettiin olevan enemmän poissa kuin alakoululaisten ja poikien. Koulupoissaoloihin on tärkeä puuttua varhaisessa vaiheessa yhteiskunnan taloudellisten kulujen vähentämiseksi, mutta eritoten nuoren itsensä vuoksi (Kearney 2008a). Koulupoissaolojen on nimittäin todettu olevan yhteydessä esimerkiksi mielenterveysongelmiin, negatiiviseen asenteeseen koulua kohtaan, heikkoon koulumenestykseen ja päihteiden käyttöön (Gubbels, van der Put & Assink 2019).

Poissaoloihin liittyvien tekijöiden tunnistaminen on tärkeää paitsi koulupoissaolojen ennaltaehkäisyyn kannalta myös mahdollisen koulupudokkuuden välttämiseksi. Tämän integroivan kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on kartoittaa koulupoissaolotyyppien liittyviä yksilö- ja ympäristötekijöitä yläkouluikäisillä nuorilla. Käsitteellisenä viitekehystenä käytetään Heyne, Gren-Landell, Melvin ja Gentle-Genittyn (2019) neljää koulupoissaolotyyppien (*school attendance problems types, SAP-types*) käsitettä: 1) koulukieltäytyminen (*school refusal*), 2) pinnaaminen (*truancy*), 3) ensisijaisesti huoltajalähtöinen poissaolo (*school withdrawal*) ja 4) ensisijaisesti koululähtöinen poissaolo (*school exclusion*). Tavoitteena on tehdä uudenlaista, kaikkia koulupoissaolotyyppien koskevaa synteisiä yksilö- ja ympä-

ristötekijöistä sekä tarkastella yksilö- ja ympäristötekijöiden yhtäläisyyksiä ja eroja eri koulupoissaolotyyppien välillä.

Koulupoissaolotyyppien ei ole katsauksissa aiemmin tarkasteltu samanaikaisesti. Kirjallisuuskatsauksia, joissa tarkastellaan samanaikaisesti koulupoissaoloihin liittyviä yksilö- ja ympäristötekijöitä, on niin ikään tehty vähän. Tämän integroivan kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on koota yhteen uusinta tietoa (2010–2020) koulupoissaolotyyppien taustasyistä, lisätä ymmärrystä aikaisempien tutkimusten aukoista sekä luoda suuntaviivoja tulevaisuudessa tarvittavalle tutkimukselle. Katsaukseen sisällytettyjen tutkimusten tarkat lähdeviitteet löytyvät liitteestä 1. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Mitä tiedetään koulupoissaolotyyppien liittyvistä yksilötekijöistä?
2. Mitä tiedetään koulupoissaolotyyppien liittyvistä ympäristötekijöistä?

Koulupoissaoloihin liittyvät käsitteet ja yksilö- sekä ympäristötekijät

Koulupoissaoloja käsittelevissä tutkimuksissa esiintyy lukuisia käsitteitä, mikä kertoo sekä ilmiön epäyhtenäisestä luonteesta että käsitteiden määrittelyn vaikeudesta. Suomenkielisen tutkimuksen tekemisen vaikeutena on lisäksi se, että kielestämme puuttuu vakiintunut käsitteistö koulupoissaolojen eri ilmenemismuodoille. Esimerkiksi *school absenteeism* -käsitteellä viitataan niin luvallisiin (*excused*) kuin luvattomiin (*unexcused*) poissaoloihin (Kearney 2008b), ja *school non-attendance* -käsitteellä puolestaan voidaan tarkoittaa sekä ongelmattomia (*non-problematic*) että ongelmallisia (*problematic*) poissaoloja (Heyne ym. 2019). Ongelmallisista poissaoloista voidaan puhua silloin, kun oppilas on poissa 10 % tai enemmän mistä tahansa syystä lukuvuoden aikana (Department for Education 2019; US Department of Education 2016). Suomessa yhteisiä poissaoloihin puuttumisen pelisääntöjä ollaan vasta luomassa (Sitouttava koulu yhteistyö

2021), minkä vuoksi tässä katsauksessa ei viitata suomalaisen lähteeseen.

Tutkimuskirjallisuudessa viitataan myös käsitteeseen koulukieltäytymiskäyttäytyminen (*school refusal behavior*), joka toimii yläkäsitteenä niin koulukieltäytymiselle (*school refusal*) ja pinnaamiselle (*truancy*) kuin koulupelolle (*school phobia*) (Kearney 2003). Koulukieltäytymiskäyttäytyminen voi ilmetä kouluun liittyvien negatiivisten tunnetilojen välttämisenä (esimerkiksi koulukiusaamisen vuoksi), epämiellyttävien sosiaalisten tai arviointiin liittyvien tilanteiden (esimerkiksi esitelmien pitäminen) välttämisenä, huomion hakemisena läheiseltä (esimerkiksi haastava käyttäytyminen aamuisin) ja palkitsevien tilanteiden hakemisena koulun ulkopuolelta (esimerkiksi kavereiden kanssa oleskelu, pelaaminen) (Kearney 2007).

Uusin käsitteellinen näkökulma koulupoissaolotutkimuksissa on Heyne ym. (2019) kuvaamat neljä erilaista koulupoissaolotyyppiä eli 1) koulukieltäytyminen, 2) pinnaaminen, 3) ensisijaisesti huoltajalähtöinen poissaolo ja 4) ensisijaisesti koululähtöinen poissaolo. Itse käsitteet eivät ole uusia, mutta niiden tarkka määrittely ja erottaminen toisistaan sekä ensisijaisesti koululähtöisen poissaolon tunnistaminen yhdeksi koulupoissaolotyyppiksi ovat uutta.

Koulukieltäytymisessä vanhemmat ovat tietoisia nuoren koulupoissaoloista, ja he yrittävät saada nuoren käymään koulu. Koulukieltäytymiseen ei liity vakavaa epäsosiaalista käyttäytymistä, mutta kouluun meneminen aiheuttaa nuorelle tunne-elämän vaikeuksia, kuten ahdistusta. Pinnaamisessa nuori sen sijaan tekee tietoisien valintojen olla poissa koulusta yksittäisiä tunteja tai kokonaisia päiviä ilman koulun henkilökunnan lupaa. Nuori pyrkii salaamaan koulupoissaolot vanhemmiltaan. Ensisijaisesti huoltajalähtöinen poissaolo on vanhempien halua pitää nuori kotona, esimerkiksi kotitöiden vuoksi tai vanhemman oman hyvinvoinnin turvana, tai se voi johtua siitä, että vanhemmat eivät ponnistele riittävästi nuoren kouluun saamiseksi. Ensisijaisesti koululähtöisessä poissaolossa puolestaan koulun toiminta aiheuttaa poissaolon. Koulupäivän keskeyttäminen ja

lyhentäminen tai koulusta erottaminen määraikaisesti tai pysyvästi, esimerkiksi oppilaan huonon käyttäytymisen, vamman tai oppimisvaikeuksien takia, ovat ensisijaisesti koululähtöistä poissaoloa. (Heyne ym. 2019, 15–17.)

Koulupoissaolotyyppien luokittelu ei ole aina helppoa, eivätkä koulupoissaolotyyppit myöskään ole toinen toisiaan poissulkevia. Tässä tutkimuksessa pääkäsitteenä käytetään koulupoissaolotyyppiä eli koulukieltäytymistä, pinnaamista, ensisijaisesti huoltajalähtöistä poissaoloa ja ensisijaisesti koululähtöistä poissaoloa, koska myös vanhempien ja koulun rooli poissaolojen taustalla halutaan sisällyttää katsaukseen mukaan. Koulupoissaolotyyppien tarkoituksena ei ole leimata nuorta, vanhempia tai koulua huonoksi, vaan kuvata poissaolojen luonnetta ja ilmenemistapaa (Heyne ym. 2019).

Kearneyn (2016) mukaan koulupoissaolojen taustalla voi olla useita eri tekijöitä, jotka jaotellaan usein yksilö- ja ympäristötekijöihin (vanhemmuus ja perhe, vertaiset, koulu, yhteisö ja yhteiskunta) ja jotka voivat ilmetä samanaikaisesti, kasautua ja vaikuttaa toinen toisiinsa. Ingul, Klöckner, Silverman ja Nordahl (2012) totesivat tutkimuksessaan, että koulupoissaoloja ennakoivia tekijöitä ovat muun muassa käyttäytymiseen ja mielenterveyteen liittyvät haasteet, vanhempien työttömyys ja koulutusaste, koulun kokeminen turvattomaksi sekä kiusaaminen. Skedgell ja Kearney (2018) puolestaan havaitsivat iän, luokka-asteen, etnisen taustan, heikon oppiaineiden keskiarvon ja henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS) olevan yhteydessä poissaoloihin.

Yksi uusimmista samanaikaisesti yksilö- ja ympäristötekijöitä käsittelevistä tutkimuksista on meta-analyysi koulupoissaoloihin (*school absenteeism*) liittyvistä tekijöistä (Gubbels ym. 2019). Siinä tutkittiin kaiken kaikkiaan 44 tekijää (yksilö, perhe, vertaiset, koulu), joista 28 tekijällä havaittiin merkittäviä yhteyksiä koulupoissaoloihin. Yksilötekijöitä löydettiin 16 (muun muassa negatiivinen asenne koulua kohtaan, päihteiden käyttö, psyykkiset

ongelmat), perhetekijöitä yhdeksän (muun muassa vanhempien vähäinen sitoutuminen lapsen koulunkäyntiin, ei-ydinperhetausta) ja koulutekijöitä kolme (muun muassa huono koulu- tai luokkailmapiiri). Vertaistekijöillä (muun muassa kavereiden määrä, kiusatusi joutuminen) ei havaittu olevan merkittäviä vaikutuksia koulupoissaoloihin.

Integroivan kirjallisuuskatsauksen toteuttaminen

Tutkimusmetodina käytetään integroivaa kirjallisuuskatsausta (Salminen 2011). Torracon (2005) mukaan integroivan kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on tehdä synteesi aiemmasta kirjallisuudesta. Integroiva kirjallisuuskatsaus ei valikoi ja tarkastele yhtä tarkasti kuin systemaattinen kirjallisuuskatsaus, vaan sen avulla pyritään saamaan tutkittavasta aiheesta iso otos, jolloin mukana voi olla myös hyvin erilaisin metodein tehtyjä tutkimuksia (Salminen 2011).

Integroivan kirjallisuuskatsauksen vaiheet ovat tutkimuskysymysten asettaminen, päätös siitä, mistä ja miten tietoa haetaan, tiedonhaku, mukaan otettavien tutkimusten kriittinen analysointi, tulosten pohdinta sekä integroivan katsauksen esittely (Souza, Silva & Carvalho 2010). Tämän integroivan kirjallisuuskatsauksen vaiheet on kuvattu vuokaavion avulla (ks. Kuvio).

Ensiksi toukokuussa 2020 suoritettiin tiedonhaku kasvatustieteiden ERIC-tietokannasta ja psykologian laaja-alaisesta PsycInfo-tietokannasta, joissa molemmissa on hyvät rajasuhteellisuudet. Kolmantena tietokantana hyödynnettiin monitieteistä Web of Sciencea. Hakusanoina käytettiin koulupoissaolotyyppisiä (Heyne ym. 2019) school refus*, truan*, school withdraw* ja school exclusion. Lisäksi hakusanoihin yhdistettiin AND risk factor, koska kyseistä sanaa käytetään englannin kielessä, kun jonkin tekijän ajatellaan ennustavan ja altistavan jonkin toisen asian ilmenemiselle.

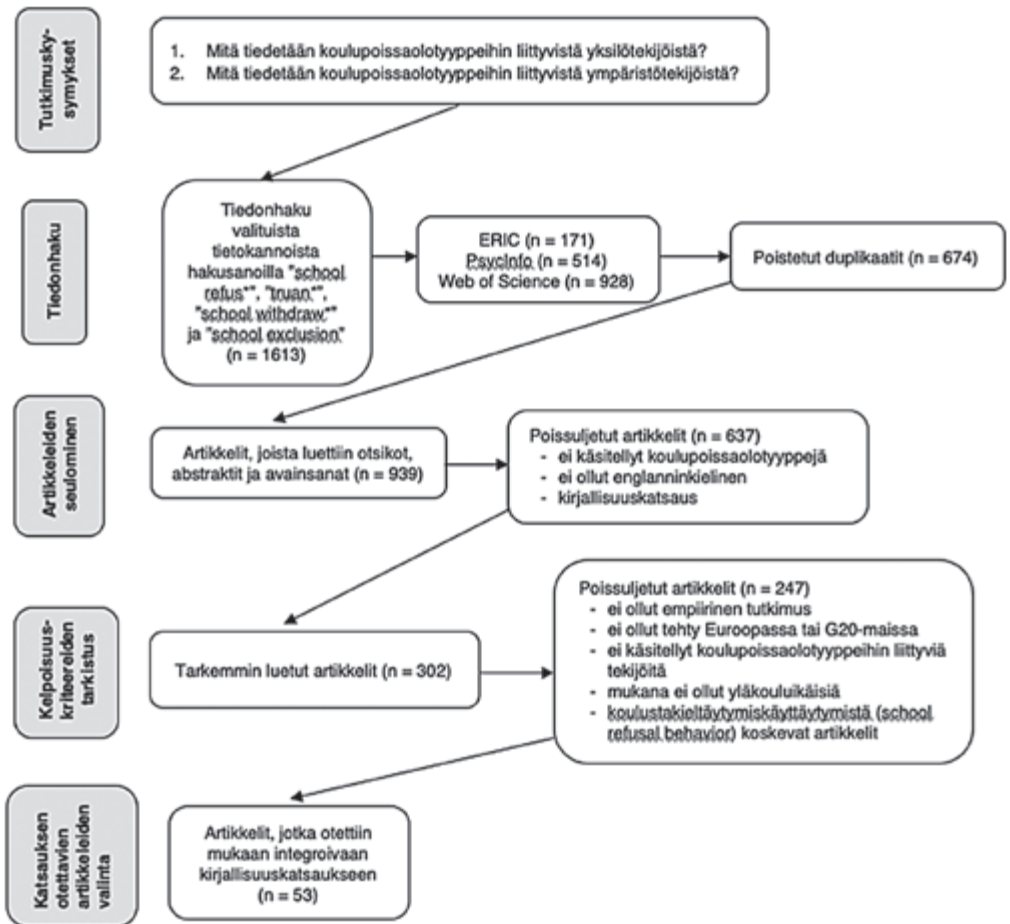
Hakuehtoina olivat vuoden 2010 jälkeen julkaistut englanninkieliset vertaisarvioidut lehti-

artikkelit ja yläkouluikä. ERIC:ssa yläkouluikä määriteltiin elementary secondary education, gr 7, 8, 9, 10, junior high school, middle school ja lower secondary school. PsycInfo:ssa yläkouluikä rajattiin koskemaan school age ja adolescence. Web of Sciencessä ikää ei voitu määrittää, vaan artikkeleista seulottiin jälkeensä yläkouluikäisiä koskevat artikkelit. Web of Sciencessä artikkeleita haettiin aiheen (TS) mukaan, ja hakutuloksista valittiin ne tutkimukset, jotka kuuluivat johonkin seuraavista luokista: psychology educational, education educational research ja education special.

Hakusanoina ja -ehdoilla löydettiin 1613 artikkelia (Psycinfo 514, Eric 171 ja Web of Science 928), jotka siirrettiin Refworks- ja Zotero-viitejärjestelmiin. Duplikaatteja oli 674, joten luettavaksi jäi 939 artikkelia. Seuraavassa vaiheessa artikkelit seulottiin lukemalla niistä otsikot, abstraktit ja avainsanat. Jatkuu hyväksyttiin vain ne, joissa käsiteltiin koulupoissaolotyyppisiä, jotka olivat englanninkielisiä ja jotka eivät olleet kirjallisuuskatsauksia. Sen perusteella poissuljettiin 637 artikkelia, minkä jälkeen luettavaksi jäi 302 artikkelia.

302 artikkelin kelpoisuuskaavat tarkistettiin. Koska artikkeleiden määrä haluttiin pitää kohtuullisena, artikkelit luettiin tarkemmin vain, jos tehdyt tutkimukset olivat empiirisiä ja Euroopasta tai G20-maista (edustus Euroopan unionista ja maailman 19 rikkainta maata). Lisäksi artikkeleiden tuli koskea yläkouluikäisiä sekä koulupoissaoloihin liittyviä tekijöitä, ja ne eivät voineet käsitellä koulukieltäytymiskäyttäytymistä, koska se ei käsitteenä erota koulukieltäytymistä ja pinnaamista toisistaan. 247 artikkelia ei täyttänyt edellä mainittuja hakukriteereitä, joten ne hylättiin. Lopulta integroivaan kirjallisuuskatsaukseen valittiin 53 artikkelia (ks. Liite 1), jotka täyttivät kaikki mukaanottokriteerit.

Analyysimenetelmänä käytettiin teoria- lähtöistä sisällönanalyysiä, jossa teoria sekä aiemmat tutkimukset aiheesta toimivat analyysin pohjana ja tavoitteena on uudistaa aiempia teoreettisia käsityksiä tutkittavasta asiasta (Vilkka 2015). Integroivassa kirjallisuus-

KUVIO. Vuokaavio integroivan kirjallisuushaun prosessista (n = artikkelien lukumäärä)

katsauksessa hyödynnettiin koulupoissaolotyyppiä (Heyne ym. 2019) sekä Kearneyn (2016) koulupoissaolotekijöiden luokittelua yksilö- ja ympäristötekijöihin. Valittuja artikkeleita käsiteltiin Excelissä. Niistä kirjattiin ylös koulupoissaolotyyppi ja tutkimuksen otoskoko. Tutkimuskysymyksiä varten analysoitiin ensin, käsitelkö tutkimus yksilö- vai ympäristötekijöitä ja sen jälkeen vielä tarkemmin, millaisesta yksilö- ja ympäristötekijästä oli kyse. Ympäristöön liittyvät luokat olivat vanhemmuus- tai perhetekijät, vertaistekijät sekä koulu- ja yhteisö- tai yhteiskuntatekijät.

Tulokset

Katsauksen löydettiin 53 tutkimusta (ks. Liite 1), joista kahdeksan (14 %) käsiteli koulukieltäytymistä, 38 pinnaamista (68 %) ja yhdeksän ensisijaisesti koululähtöistä poissaoloa (16 %). Lisäksi kahdessa artikkelissa perehdyttiin sekä koulukieltäytymiseen että pinnaamiseen. School withdrawal -hakusanalla ei löydetty tutkimuksia, mutta yhdessä pinnaamisartikkelissa puhuttiin nuoresta, jota oli pyydetty jäämään kotiin hoitamaan sairasta vanhempansa. Se ymmärretään tässä tutkimuksessa ensisijaisesti huoltajälähtöiseksi poissaoloksi (2 %).

Koulupoissaolotyyppeihin liittyvät yksilötekijät

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä selvitettiin koulupoissaolotyyppeihin liittyviä yksilötekijöitä. Kaikki yksilötekijät löytyivät taulukosta liitteessä 2. Seuraavassa on esimerkkejä niistä sekä niihin kytkeytyvistä tutkimuksista (ks. Liite 1).

Mielenterveysongelmat, kuten ahdistus ja masennus, nousivat esiin 11 tutkimuksessa. Ne olivat yhteydessä niin koulukieltäytymiseen (ks. mm. Carless, Melvin, Tonge & Newman 2015; Kljakovic & Kelly 2019) ja pinnaamiseen (ks. mm. Day, Perez-Brumer & Russell 2018; Hong ym. 2020) kuin ensisijaisesti koululähtöiseen poissaoloon (Paget ym. 2018; Tejerina-Arreal ym. 2020). Myös oppilaan vanhempi ikä yhdistettiin koulukieltäytymiseen (Maric, Heyne, MacKinnon, van Widenfelt & Westenberg 2012), pinnaamiseen (ks. mm. Aelterman, Vansteenkiste & Haerens 2019; Maynard ym. 2017) ja ensisijaisesti koululähtöiseen poissaoloon (ks. mm. McElderry & Cheng 2014; Parker ym. 2019).

Pinnaamisella ja ensisijaisesti koululähtöllä poissaololla oli monia yhteisiä yksilötekijöitä (ks. Liite 2). Ensiksi rodun (tutkimuksessa käytettiin race-käsitettä), etnisen taustan tai maahanmuuttajuuden todettiin olevan yhteydessä niin pinnaamiseen (ks. mm. Saelzer & Lenski 2016; van der Woude, van der Stouwe & Stams 2017) kuin ensisijaisesti koululähtöiseen poissaoloon (McElderry & Cheng 2014). Toiseksi heikolla kouluun kiinnittymisellä oli yhteys niin pinnaamiseen (ks. mm. Maynard ym. 2017; Teuscher & Makarova 2018) kuin ensisijaisesti koululähtöiseen poissaoloon (Paget ym. 2018). Kolmanneksi heikot kouluarvosanat yhdistettiin sekä pinnaamiseen (Strand & Granlund 2014; Vaughn, Maynard, Salas-Wright, Perron & Abdon 2013) että ensisijaisesti koululähtöiseen poissaoloon (Paget ym. 2018). Neljänneksi erityisopetustausta ja -tarve oli yhteydessä pinnaamiseen (Havik ym. 2015a; Nolan, Cole, Wroughton, Clayton-Code & Riffe 2013) ja ensisijaisesti koululähtöiseen poissaoloon (McCluskey, Cole, Daniels, Thompson &

Tawell 2019). Viidenneksi häiriökäyttäytymisen tai ADHD:n havaittiin olevan yhteydessä pinnaamiseen (Dembo ym. 2012a; Roetman ym. 2019) ja olevan myös yleinen syy ensisijaisesti koululähtöiselle poissaololle (ks. mm. Brede, Remington, Lorcan, Warren & Pellicano 2017; Hatton 2018). Kuudenneksi päihteiden käyttö liittyi pinnaamiseen (ks. mm. Hemphill ym. 2014; Hiatt, Laursen, Stattin & Kerr 2017) ja ensisijaisesti koululähtöiseen poissaoloon (Hatton 2018).

Joitain yksilötekijöitä yhdistettiin vain yksittäisiin poissaolotyyppeihin (ks. Liite 2). Esimerkiksi Maric ym. (2012) totesivat koulukieltäytymisen olevan yleisempää tytöillä ja nuorilla, joilla oli taipumusta negatiiviseen ajatteluun ja kognitiivisiin virheisiin (muun muassa liiallinen yleistäminen, oman selviytymiskyvyn aliarviointi). Havik, Bru ja Ertesvåg (2015b) sekä Hughes, Gullone, Dudley ja Tongen (2010) tutkimusryhmät puolestaan havaitsivat koulukieltäytymisen ja tunne-elämän haasteiden välillä yhteyden. Pinnaaminen ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuulumisen väliltä löydettiin yhteyksiä (ks. mm. Durpej ym. 2019; Emery 2011). Myös videopelaaminen ja pinnaaminen yhdistettiin toisiinsa: videopeliriippuvaiset pojat kertoivat videopelaamisen olevan syy heidän pinnaamiselle (Rehbein, Psych, Kleimann, Mediasci & Mößle 2010). Pojat pinnasivat tyttöjä enemmän seitsemässä tutkimuksessa (ks. mm. Keppens & Spruyt 2018; Saelzer & Lenski 2016) ja tytöt poikia enemmän viidessä tutkimuksessa (ks. mm. Hong ym. 2020; Trygged, Backlund & Elofsson 2017; Zhang ym. 2010). Ensisijaisesti koululähtöiseen poissaoloon oli yhteydessä poikasukupuoli (ks. mm. McCluskey ym. 2019; Tejerina-Arreal ym. 2020).

Koulupoissaolotyyppeihin liittyvät ympäristötekijät

Toisessa tutkimuskysymyksessä kartoitettiin koulupoissaolotyyppeihin liittyviä ympäristötekijöitä, jotka eroteltiin vanhemmuus- ja perhetekijöihin, vertaistekijöihin, koulu- ja yhteisö- sekä yhteiskuntatekijöihin (ks. Liite 2).

Vanhemmuus- ja perhetekijöistä nuoren sama heikko koulunkäynnin tuki vanhemmilta ja vanhempien vähäinen kiinnostus koulua kohtaan yhdistettiin koulukieltäytymiseen (Havik ym. 2015b), pinnaamiseen (mm. Gase, DeFosset, Perry & Kuo 2016; Havik 2015b) ja ensisijaisesti koululähtöiseen poissaoloon (McElderry & Cheng 2014; Paget ym. 2018). Pinnaamisella ja ensisijaisesti koululähtöisellä poissaololla todettiin yhteisiä tekijöitä (ks. Liite 2). Perheen matala sosioekonominen tausta yhdistettiin niin pinnaamiseen (mm. Buscha & Conte 2014; McDaniel, Henson, Box, Slowick & Edwards 2020) kuin ensisijaisesti koululähtöiseen poissaoloon (mm. Parker ym. 2019; Theriot, Craun & Dupper 2010). Lisäksi perheen vastoinkäymiset, kuten kaltoinkohtelu ja traumaattiset tapahtumat, olivat kytköksissä sekä pinnaamiseen (mm. Armfield ym. 2020; Zhang ym. 2010) että ensisijaisesti koululähtöiseen poissaoloon (Farouk 2017; Tejerina-Arreal ym. 2020). Myös vanhemman mielen-terveysongelmilla ja yksinhuoltajuudella todettiin yhteys pinnaamiseen (mm. Dronkers, Veerman & Pong 2017; Duarte, Escario & Molina 2011) ja ensisijaisesti koululähtöiseen poissaoloon (Paget ym. 2018; McElderry & Cheng 2014).

Joitakin vanhemmuus- ja perhetekijöitä havaittiin vain yksittäisten koulupoissaolotyyppien kohdalla. Esimerkiksi Carless ym. (2015) sekä Kljakovic ja Kelly (2019) löysivät yhteyden koulukieltäytymisellä ja heikolla luottamuksella omiin vanhemmuustaitoihin. Van der Woude ym. (2017) puolestaan havaitsivat yhteyden vanhempien runsaalla rangaistuksen käytöllä ja pinnaamisella. Lisäksi Strandin (2014) pinnaamistutkimuksessa nuoren toivottiin jäävän kotiin hoitamaan sairasta isäänsä ja pitämään äidillensä seuraa. Tämä tulkittiin ensisijaisesti huoltajälähtöiseksi poissaoloksi, vaikkei kyseistä käsitettä tutkimuksessa käytettykään.

Vertaistekijöistä kiusatuksi joutuminen yhdistettiin niin koulukieltäytymiseen (Havik ym. 2015b; Kljakovic & Kelly 2019) ja pinnaamiseen (ks. mm. Day ym. 2018; Poteat, Me-reish, DiGiovanni & Koenig 2011) kuin ensi-

sijaisesti koululähtöiseen poissaoloon (Paget ym. 2018). Ensisijaisesti koululähtöiseen poissaoloon yhdistettiin myös kiusaajana toimiminen (Paget ym. 2018). Haitalliseen vertaisryhmään kuulumisen liitettiin sekä pinnaamiseen että ensisijaisesti koululähtöiseen poissaoloon. Esimerkiksi Duarte ym. (2011) sekä Saelzer ja Lenskin (2016) mukaan pinnaamisen todennäköisyyttä lisäsi se, että pinnaaminen oli yleistä omassa luokassa. Card ja Giuliano (2013) taas osoittivat parhaan ystävän pinnaamisen olevan yhteydessä pinnaamiseen. Farouk (2017) ja Paget ym. (2016) puolestaan totesivat, että vertaispaine, joka johti huonoon käyttäytymiseen, oli yhteydessä ensisijaisesti koululähtöiseen poissaoloon.

Koulutekijöistä moni liittyi koulun ilmapiiriongelmiin (ks. Liite 2). Dayn tutkimusryhmä (2018) kertoi pinnaamisen olevan yhteydessä siihen, että koulussa oli vähän sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä huomioivia käytänteitä. Keppens ja Spruyt (2019) puolestaan totesivat autoritaarisen kouluilmapiirin lisäävän pinnaamisen todennäköisyyttä. McCluskey ym. (2019) ja Theriot ym. (2010) taas löysivät koulun tiukkojen rangaistuskäytänteiden ja ensisijaisesti koululähtöisen poissaolon välisen kytköksen.

Myös opettajan rooli nousi esiin. Esimerkiksi opettajan epävarmuus yhdistettiin koulukieltäytymiseen (Havik, Bru & Ertesvåg 2014), opettajalta saatu heikko sosiaalinen tuki pinnaamiseen (Aldrup, Klusmann, Lüdtke, Gölner & Trautwein 2018; Virtanen, Lerkkanen, Poikkeus & Kuorelahti 2014) ja ristiriidat opettajien kanssa sekä pinnaamiseen (mm. Strand & Granlund 2014; Teuscher & Makarova 2018) että ensisijaisesti koululähtöiseen poissaoloon (Farouk 2017). Se, että opettajalla oli vaikeuksia luokkahuoneen hallinnassa, lisäsi koulukieltäytymisen (Havik ym. 2015b) ja pinnaamiseen (Aldrup ym. 2018; Havik ym. 2015b; Strand 2014) todennäköisyyttä.

Yhteisö- ja yhteiskuntatekijöistä Bobakova, Geckova, Klein, Dijk ja Reijneveld (2015) totesivat alakulttuuriin (esimerkiksi hiphop, punk, metalli) kuulumisen ja Strand (2014)

koulunvastainen nuorisokulttuurin kuulumi- sen olevan yhteydessä pinnaamiseen. Keppens ja Spruyt (2018) puolestaan havaitsivat kou- lutusjärjestelmän tyypin vaikuttavan pinnaa- miseen: pinnaamista esiintyi erityisesti niissä maissa, joiden koulutusjärjestelmässä heikosti menestyvien oppilaiden yksilöllistämiskei- noina käytettiin joko luokalle jättämistä (esi- merkiksi Ranska) tai yksilö- ja pienryhmäoh- jausta (esimerkiksi Suomi). Pinnaamiseen lii- tettiin myös mielenterveyspalveluiden heikko saatavuus (Nichols, Loper & Meyer 2016) sekä luonnonilmiöistä maanjäristykset (McDaniel ym. 2020) ja hyvä sää (Strand 2014). Farouk (2017) puolestaan totesi alakoulusta yläkou- luun -nivelvaiheen olevan yhteydessä ensi- sijaisesti koululähtöiseen poissaoloon. Oppi- laat kokivat, että alakoulussa heistä huolehdit- tiin ja heidät kohdattiin yksilöllisesti, kun taas yläkoulu tuntui heistä laitospaiselta ja jous- tamattomalta, missä opettajilla ei ollut aikaa kohdata oppilaita.

Pohdinta

Tämän integroivan kirjallisuuskatsauksen ta- voitteenä oli kartoittaa koulupoissaolotyypei- hin (koulukieltäytyminen, pinnaaminen, ensi- sijaisesti huoltajalähtöinen poissaolo, ensisijai- sesti koululähtöinen poissaolo) liittyviä yksi- lö- ja ympäristötekijöitä. Kohderyhmänä oli yläkouluikäiset nuoret. Vastaavaa tutkimusta ei tietääksemme ole tehty aiemmin. Integroivan kirjallisuuskatsauksen pohjalta voidaan tehdä viisi merkittävää havaintoa:

1. Koulupoissaolotyypeihin liittyi lukuisia yksilö- ja ympäristötekijöitä (ks. Liite 2).
2. Tutkimusten määrän ja poissaolotyyppien välinen suhde. Vuosina 2010–2020 pinnaa- mista tutkittiin eniten (68 %) ja muita pois- saolotyyppettä selkeästi vähemmän. Ensisijaisesti huoltajalähtöistä poissaoloa sivuttiin vain yhdessä pinnaamistutkimuksessa.
3. Samoja yksilö- ja ympäristötekijöistä yhdis- tettiin niin koulukieltäytymiseen ja pinnaa- miseen kuin ensisijaisesti koululähtöiseen

poissaoloon: mielenterveyteen liittyvät teki- jät (mm. Hong ym. 2020; Nayak, Sangoi & Nachane 2018; Paget ym. 2018), oppilaan vanhempi ikä (Maric ym. 2012; Nolan ym. 2013; Parker ym. 2019), vanhemmuuteen liittyvät taidot ja vanhempien heikko tuki koulunkäynnille (mm. Carless ym. 2015; McElderry & Cheng 2014; Vaughn ym. 2013), kiusaaminen (mm. Buscha & Conte 2014; Havik ym. 2015b) ja kouluilmapiiriin liittyvät tekijät (mm. Gase ym. 2016; Mc- Cluskey ym. 2019; Nayak ym. 2018). Tämä osoittaa sen, että koulupoissaolotyyppiä voi olla joskus vaikea erottaa toisistaan, sillä syytekijät kietoutuvat usein toisiinsa moni- naisiksi vyyhdeiksi.

4. Pinnaamisella ja ensisijaisesti koululähtöi- sellä poissaololla todettiin lukuisia yhteisiä tekijöitä. Yksilötekijöistä niitä olivat muun muassa rotu- tai etninen tausta (mm. Maynard ym. 2017; McElderry & Cheng 2014) ja häiriökäyttäytyminen (mm. Brede ym. 2017; Dembo ym. 2012a), vanhem- muus- ja perhetekijöistä matala sosioekono- minen asema (mm. Keppens & Spruyt 2018; Theriot ym. 2010) ja vanhemman mielen- terveysongelmat, vertaistekijöistä haitalli- seen vertaisryhmään kuuluminen (Paget ym. 2018; van der Woude ym. 2017) ja kou- lutekijöistä se, ettei koulussa huomioida op- pilaan yksilöllisiä tarpeita (Brede ym. 2017; Keppens & Spruyt 2019).
5. Koulukieltäytyminen erosi pinnaamisesta ja ensisijaisesti koululähtöisestä poissaolosta siten, että koulukieltäytymiseen yhdistyi runsaasti niin fyysiseen kuin psyykkisen terveyteen ja tunteiden säätelyn liittyviä ongelmia (mm. Kljakovic & Kelly 2019; Maric ym. 2012).

Tutkimuksen rajoitukset ja tulevaisuuden tutkimustarpeet

Integroivan kirjallisuuskatsauksen tekemiseen liittyi rajoituksia. Tutkimuksen luotettavuuteen saattoi vaikuttaa se, että poissaoloihin liittyviä käsitteitä on paljon (ks. Kearney, González, Graczyk & Fornander 2019) ja koulupoissaolo-

tyypit määriteltiin hieman eri tavoin eri tutkimuksissa. Ensisijaisesti koululähtöistä poissaoloa taas haettiin vain school exclusion -hakusanalla, vaikka määräaikainen koulusta erottaminen (*suspension*) ja pysyvä koulusta erottaminen (*expulsion*) liitetään usein ensisijaisesti koululähtöiseen poissaoloon. Näin tutkimusaineiston koko pyrittiin pitämään hallittavana.

Katsauksen pääasiallinen kohderyhmä oli yläkouluikäiset, mutta koska moni tutkimuksista oli tehty laajemmalla ikävälillä, katsaukseen jouduttiin ottamaan mukaan myös alakouluikäisiä ja toisen asteen opiskelijoita. Katsauksen tuloksia tarkastellessa on hyvä huomioida myös se, että kysyttiinkö poissaoloja nuorilta vai aikuisilta. Esimerkiksi koulutekijöitä kysyttäessä koulun henkilökunnan on todettu pitävän koulutekijöitä vähemmän tärkeinä kuin muita tekijöitä (Finning ym. 2020), ja vanhemmat taas ovat nostaneet nimenomaan koulutekijät tärkeään rooliin koulupoissaolosten taustalla (Ruutu 2019).

Katsauksen luotettavuuteen saattoi vaikuttaa lisäksi se, että ensimmäinen kirjoittaja (Pelkonen) vastasi kirjallisuushaun tekemisestä, artikkeleiden valinnasta ja lukemisesta sekä aineiston analyysistä. Yhden ihmisen käsitellessä ja analysoidessa tutkimusainesta on voinut sattua myös virheitä. Integroivan kirjallisuuskatsauksen valitsemista tutkimusmetodeiksi on niin ikään syytä tarkastella kriittisesti, sillä se ei ole yhtä valikoiva ja seulo tutkimuksia yhtä tarkasti kuin systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja meta-analyysi (ks. Salminen 2011). Toisaalta sen avulla saatiin laaja ja monipuolinen otos tutkimuksista sekä pystyttiin tuottamaan uutta tietoa jo aiemmin tutkitusta aiheesta.

Tulevaisuudessa olisi tärkeä tutkia enemmän myös muita poissaolotyyppisiä kuin pinnaamista. Lisäksi ensisijaisesti huoltajälähtöisen poissaolon kohdalla myös muun kuin school withdrawal -hakusanan käyttöä tulisi harkita. Koulupoissaolotyyppisiä olisi myös hyvä tarkastella eri osapuolten kokemusten pohjalta (esimerkiksi oppilaat huoltajat, opet-

tajat, rehtorit, oppilashuoltohenkilöstö). Kouluilla on rajalliset keinot vaikuttaa poissaolosten taustalla oleviin yksilö-, vanhemmuus- ja perhe-, vertais- sekä yhteisö- ja yhteiskuntatekijöihin, minkä vuoksi koulutekijöiden tiedostaminen koulupoissaolosten synnyttäjänä olisi olennaista. Se tarkoittaisi sekä koulutekijöiden että ensisijaisesti koululähtöisen poissaolon tarkempaa tutkimista ja niiden tietoisiksi tekemistä kouluissa. Koska koulukieltäytymisen, pinnaamisen ja ensisijaisesti koululähtöisen poissaolon välillä löydettiin yhteisiä yksilö- ja ympäristötekijöitä, eri poissaolotyyppien välisten yhteyksien ja niiden mahdollisen samanaikaisen ilmenemisen tarkempi tutkiminen olisi hyödyllistä. Tärkeää olisi myös tutkia, ennustavatko eri poissaolotyyppit erilaisia kehityskulkuja myöhemmässä elämänvaiheessa.

Koulupoissaolotyyppisiin liittyvät yksilö- ja ympäristötekijät koskettavat nuorta, vanhempia, perhettä, vertaisia, koulua sekä yhteiskuntaa. Tämä katsaus osoitti, että koulupoissaolotyyppisiin liittyy lukuisia yksilö- ja ympäristötekijöitä. Vaikka jokin yksittäinen seikka toimisikin ongelmallisen poissaolon laukaisijana, taustalla vaikuttaa usein monta eri tekijää ja tapahtumaketjua (ks. Kearney 2016; Ruutu 2019). Kaikkia koulupoissaolotyyppisiä ei ole tutkittu yhtä paljon, minkä vuoksi osa syytekijöistä ja niiden monimutkaisista vuorovaikutussuhteista on saattanut jäädä huomaamatta. Tämä puolestaan voi vaikeuttaa koulupoissaoloihin puuttumista.

Koulupoissaolotekijöiden tunnistaminen, niiden yhteisvaikutusten ymmärtäminen, juurisyihin kiinni pääseminen ja varhaisessa vaiheessa puuttuminen on tärkeää, jotta voidaan välttää pitkittyneitä poissaolopakkoja, koulupudokkuutta ja yhteiskunnasta syrjäytymistä. Katsauksen tuloksia voidaan hyödyntää muun muassa eri koulupoissaolotyyppien interventioiden kehittämisessä sekä koulujen henkilökunnalle koulupoissaolotyyppistä ja niihin liittyvistä yksilö- ja ympäristötekijöistä tarjottavassa täydennyskoulutuksessa.

Lähteet

- Department for Education. 2019. A guide to absence statistics. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/787314/Guide_to_absence_statistics_21032019.pdf. (Luettu 22.5.2022.)
- Finning, K., Waite, P., Harvey, K., Moore, D., Davis, B. & Ford, T. 2020. Secondary school practitioners' beliefs about risk factors for school attendance problems: A qualitative study. *Emotional and Behavioural Difficulties* 25 (1), 15–28. <https://doi.org/10.1080/13632752.2019.1647684>
- Gubbels, J., van der Put, C. E. & Assink, M. 2019. Risk factors for school absenteeism and dropout: A meta-analytic review. *Journal of Youth and Adolescence* 48, 1637–1667. <https://doi.org/10.1007/s10964-019-01072-5>
- Heyne, D., Gren-Landell, M., Melvin, G. & Gentle-Genitty, C. 2019. Differentiation between school attendance problems: Why and how? *Cognitive and Behavioral Practice* 26 (1), 8–34.
- Ingul, J. M., Klöckner, C. A., Silverman, W. K. & Nordahl, H. M. 2012. Adolescent school absenteeism: Modelling social and individual risk factors. *Child and Adolescent Mental Health* 17 (2), 93–100. <https://doi.org/10.1111/j.1475-3588.2011.00615.x>
- Kearney, C. A. 2003. Bridging the gap among professionals who address youth with school absenteeism: Overview and suggestions for consensus. *Professional Psychology: Research and Practice* 34 (1), 57–65.
- Kearney, C. A. 2007. Forms and functions of school refusal behavior in youth: An empirical analysis of absenteeism severity. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 48 (1), 53–61.
- Kearney, C. A. 2008a. Helping school refusing children and their parents: A guide for school-based professionals. Oxford: University Press.
- Kearney, C. A. 2008b. School absenteeism and school refusal behavior in youth: A contemporary review. *Clinical Psychology Review* 28 (3), 451–471.
- Kearney, C. A. 2016. Managing school absenteeism at multiple tiers: An evidence-based and practical guide for professionals. Oxford: University Press.
- Kearney, C. A., González, C., Graczyk, P. A. & Fornander, M. J. 2019. Reconciling contemporary approaches to school attendance and school absenteeism: Toward promotion and nimble response, global policy review and implementation, and future adaptability (Part 1). *Frontiers in Psychology* 10. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02222>
- Kearney, C. A. & Graczyk, P. 2014. A response to intervention model to promote school attendance and decrease school absenteeism. *Child & Youth Care Forum* 43 (1), 1–25.
- Keppens, G. & Spruyt, B. 2018. Truancy in Europe: Does the type of educational system matter? *European Journal of Education* 53 (3), 414–426.
- Määttä, S., Pelkonen, J., Lehtisare, S. & Määttä, M. 2020. Kouluakäymättömyys Suomessa. Vaativan erityisen tuen VIP-verkoston tilannekartoitus. Raportit ja selvitykset 2020:9. Helsinki: Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/kouluakaymatomyys-suomessa_0.pdf. (Luettu 3.9.2020.)
- Ruutu, P. 2019. Psykiatrisessa erikoissairanhoidossa hoidettujen lasten ja nuorten koulunkäynnin tukeminen perusopetuksessa ja sairaalaopetuksen koetut vaikutukset koulunkäyntiin. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia 57. Helsinki: Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-5547-4>
- Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa: Vaasan yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-349-3>
- Sitouttava koulu yhteistyö 2021. Kansallisen toimintamallin kehittäminen perusopetukseen 2021–2023. Opetus- ja kulttuuriministeriö 5/2021. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021050729193>
- Skedgell, K. & Kearney, C. A. 2018. Predictors of school absenteeism severity at multiple levels: A classification and regression tree analysis. *Children and Youth Services Review* 86, 236–245
- Souza, M. T., Silva, M. D. & Carvalho, R. d. 2010. Integrative review: What is it? How to do it? *Einstein (São Paulo)* 8 (1), 102–106. <https://doi.org/10.1590/S1679-45082010RW1134>
- Torraco, R. J. 2005. Writing integrative literature reviews: Guidelines and examples. *Human Resource Development Review* 4 (3), 356–367.
- US Department of Education. 2016. Chronic absenteeism in the nation's schools. A hidden educational crisis. <https://www2.ed.gov/datastory/chronicabsenteeism.html>. (Luettu 25.11.2020.)
- Vilkka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4. uusittu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

*Saapunut toimitukseen: 9.12.2020
Hyväksytty julkaistavaksi: 25.2.2022*

LIITE 1. Integroivaan kirjallisuuskatsaukseen sisällytetyt tutkimukset

- Aelterman, N., Vansteenkiste, M. & Haerens, L. 2019. Correlates of students' internalization and defiance of classroom rules: A self-determination theory perspective. *British Journal of Educational Psychology* 89 (1), 22–40.
- Aldrup, K., Klusmann, U., Lüdtke, O., Göllner, R. & Trautwein, U. 2018. Social support and classroom management are related to secondary students' general school adjustment: A multilevel structural equation model using student and teacher ratings. *Journal of Educational Psychology* 110 (8), 1066–1083.
- Armfield, J. M., Gnanamanickam, E., Nguyen, H. T., Doidge, J. C., Brown, D. S., Preen, D. B. & Segal, L. 2020. School absenteeism associated with child protection system involvement, maltreatment type, and time in out-of-home care. *Child Maltreatment* 25 (4), 433–445. <https://doi.org/10.1177/1077559520907682>
- Bobakova, D., Geckova, A. M., Klein, D., van Dijk, J. P & Reijneveld, S. A. 2015. Fighting, truancy and low academic achievement in youth subcultures. *Young* 23 (4), 357–372.
- Brede, J., Remington, A., Lorcan, K., Warren, K. & Pellicano, E. 2017. Excluded from school: Autistic students' experiences of school exclusion and subsequent re-integration into school. *Autism & Developmental Language Impairment* 2. <https://doi.org/10.1177/2396941517737511>
- Buscha, F. & Conte, A. 2014. The impact of truancy on educational attainment during compulsory schooling: A bivariate ordered probit estimator with mixed effects. *The Manchester School* 82 (1), 103–127.
- Card, D. & Giuliano, L. 2013. Peer effects and multiple equilibria in the risky behavior of friends. *The Review of Economics and Statistics* 95 (4), 1130–1149.
- Carless, B., Melvin, G. A., Tonge, B. J. & Newman, L. K. 2015. The role of parental self-efficacy in adolescent school-refusal. *Journal of Family Psychology* 29 (2), 162–170.
- Day, J. K., Perez-Brumer, A. & Russell, S. T. 2018. Safe schools? Transgender youth's school experiences and perceptions of school climate. *Journal of Youth and Adolescence* 47 (8), 1731–1742.
- Dembo, R., Briones-Robinson, R., Ungaro, R. A., Gulledge, L. M., Karas, L. M., Winters, K. C., Belenko, S. & Greenbaum, P. E. 2012a. Emotional psychological and related problems among truant youths: An exploratory latent class analysis. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders* 20 (3), 157–168.
- Dembo, R., Briones-Robinson, R., Barrett, K., Winters, K. C., Ungaro, R., Karas, L., Wareham, J. & Belenko, S. 2012b. Psychosocial problems among truant youths: A multi-group, exploratory structural equation modeling analysis. *Journal of Child & Adolescent Substance Abuse* 21 (5), 440–465.
- Dronkers, J., Veerman, G.-J. M. & Pong, S.-L. 2017. Mechanisms behind the negative influence of single parenthood on school performance: Lower teaching and learning conditions? *Journal of Divorce & Remarriage* 58 (7), 471–486.
- Duarte, R., Escario, J.-J. & Molina, J. A. 2011. Peer effects, unobserved factors and risk behaviours in adolescence. *Revista De Economia Aplicada* 19 (55), 125–151.
- Durbeej, N., Abrahamsson, N., Papadopoulos, F. C., Beijer, K., Salari, R. & Sarkadi, A. 2019. Outside the norm: Mental health, school adjustment and community engagement in non-binary youth. *Scandinavian Journal of Public Health* 49 (5), 529–538. <https://doi.org/10.1177%2F1403494819890994>
- Emery, C. R. 2011. Controlling for selection effects in the relationship between child behavior problems and exposure to intimate partner violence. *Journal of Interpersonal Violence* 26 (8), 1541–1558.
- Farouk, S. 2017. My life as a pupil: The autobiographical memories of adolescents excluded from school. *Journal of Adolescence* 55 (1), 16–23.
- Gase, L., DeFosset, A., Perry, R. & Kuo, T. 2016. Youths' perspectives on the reasons underlying school truancy and opportunities to improve school attendance. *The Qualitative Report* 21 (2), 299–320.
- Hatton, C. 2018. School absences and exclusions experienced by children with learning disabilities and autistic children in 2016/17 in England. *Tizard Learning Disability Review* 23 (4), 207–212.
- Havik, T., Bru, E. & Ertesvåg, S. 2014. Parental perspectives of the role of school factors in school refusal. *Emotional and Behavioural Difficulties* 19 (2), 131–153.
- Havik, T., Bru, E. & Ertesvåg, S. 2015a. Assessing reasons for school non-attendance. *Scandinavian Journal of Educational Research* 59 (3), 316–336.
- Havik, T., Bru, E. & Ertesvåg, S. 2015b. School factors associated with school refusal- and truancy-related reasons for school non-attendance. *Social Psychology of Education* 18 (2), 221–240.
- Hemphill, S. A., Heerde, J. A., Scholes-Balog, K. E., Herrenkohl, T. I., Toumbourou, J. W. & Catalano, R. F. Jr. 2014. Effects of early adolescent alcohol use on mid-adolescent school performance and connection: A longitudinal study of students in Victoria, Australia and Washington State, United States. *Journal of School Health* 84 (11), 706–715.
- Hiatt, C., Laursen, B., Stattin, H. & Kerr, M. 2017. Best friend influence over adolescent problem behaviors: Socialized by the satisfied. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology* 46 (5), 695–708.
- Hong, J. H., Hein, S., Slaughter, A. M., Geib, C. F., Gopalakrishnan, A. & Grigorenko, E. L. 2020. The roles of race, ethnicity, gender, and mental health in predict-

- ing truancy recidivism. *Criminal Justice and Behavior* 47 (6), 649–667.
- Hughes, E. K., Gullone, E., Dudley, A. & Tonge, B. 2010. A case-control study of emotion regulation and school refusal in children and adolescents. *The Journal of Early Adolescence* 30 (5), 691–706.
- Keppens, G. & Spruyt, B. 2018. Truancy in Europe: Does the type of educational system matter? *European Journal of Education* 53 (3), 414–426.
- Keppens, G. & Spruyt, B. 2019. The school as a socialization context: Understanding the influence of school bonding and an authoritative school climate on class skipping. *Youth & Society* 51 (8), 1145–1166.
- Kljakovic, M. & Kelly, A. 2019. Working with school-refusing young people in Tower Hamlets, London. *Clinical Child Psychology and Psychiatry* 24 (4), 921–933.
- Maric, M., Heyne, D. A., MacKinnon, D. P., van Widenfelt, B. M. & Westenberg, P. M. 2012. Cognitive mediation of cognitive-behavioural therapy outcomes for anxiety-based school refusal. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy* 41 (5), 549–564.
- Maynard, B. R., Vaughn, M. G., Nelson, E. J., Salas-Wright, C. P., Heyne, D. A. & Kremer, K. P. 2017. Truancy in the United States: Examining temporal trends and correlates by race, age, and gender. *Children and Youth Services Review* 81, 188–196.
- McCluskey, G., Cole, T., Daniels, H., Thompson, I. & Tawell, A. 2019. Exclusion from school in Scotland and across the UK: Contrasts and questions. *British Educational Research Journal* 45 (6), 1140–1159.
- McDaniel, J. T., Henson, H., Box, A., Slowick, C. & Edwards, T. 2020. Socioeconomic and environmental determinants of school truancy in Illinois. *Health Behavior and Policy Review* 7 (2), 102–109.
- McElderry, C. & Cheng, T. 2014. Understanding the discipline gap from an ecological perspective. *Children & Schools* 36 (4), 241–249.
- Nayak, A., Sangoi, B. & Nachane, H. 2018. School refusal behavior in Indian children: Analysis of clinical profile, psychopathology and development of a best-fit risk assessment model. *The Indian Journal of Pediatrics* 85 (12), 1073–1078.
- Nichols, E. B., Loper, A. B. & Meyer, J. P. 2016. Promoting educational resiliency in youth with incarcerated parents: The impact of parental incarceration, school characteristics, and connectedness on school outcomes. *Journal of Youth and Adolescence* 45 (6), 1090–1109.
- Nolan, J. R., Cole, T., Wroughton, J., Clayton-Code, K. P. & Riffe, H. A. 2013. Assessment of risk factors for truancy of children in grades K-12 using survival analysis. *Journal of At-Risk* 17 (2), 23–30.
- Paget, A., Parker, C., Heron, J., Logan, S., Henley, W., Emond, A. & Ford, T. 2018. Which children and young people are excluded from school? Findings from a large British birth cohort study, the Avon Longitudinal Study of Parents and Children (ALSPAC). *Child: Care, Health and Development* 44 (2), 285–296.
- Parker, C., Tejerina-Arreal, M., Henley, W., Goodman, R., Logan, S. & Ford, T. 2019. Are children with unrecognised psychiatric disorders being excluded from school? A secondary analysis of the British Child and Adolescent Mental Health Surveys 2004 and 2007. *Psychological Medicine* 49 (15), 2561–2572.
- Poteat, V. P., Mereish, E. H., DiGiovanni, C. D. & Koenig, B. W. 2011. The effects of general and homophobic victimization on adolescents' psychosocial and educational concerns: The importance of intersecting identities and parent support. *Journal of Counseling Psychology* 58 (4), 597–609.
- Rehbein, F., Psych, G., Kleimann, M., Mediasci, G. & Mößle, T. 2010. Prevalence and risk factors of video game dependency in adolescence: Results of a German nationwide survey. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking* 13 (3), 269–277.
- Roetman, P. J., Lundström, S., Finkenauer, C., Vermeiren, R. R. J. M., Lichtenstein, P. & Colins, O. F. 2019. Children with early-onset disruptive behavior: Parental mental disorders predict poor psychosocial functioning in adolescence. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 58 (8), 806–817.
- Saelzer, C. & Lenski, A. E. 2016. Mind the gap: How students differentially perceive their school's attendance policies in Germany. *Journal of Education for Students Placed at Risk* 21 (4), 246–260.
- Strand, A.-S. M. 2014. 'School – no thanks – it ain't my thing': Accounts for truancy. Students' perspectives on their truancy and school lives. *International Journal of Adolescence and Youth* 19 (2), 262–277.
- Strand, A.-S. M. & Granlund, M. 2014. The school situation for students with a high level of absenteeism in compulsory school: Is there a pattern in documented support? *Scandinavian Journal of Educational Research* 58 (5), 551–569.
- Sälzer, C., Trautwein, U., Lüdtke, O. & Stamm, M. 2012. Predicting adolescent truancy: The importance of distinguishing between different aspects of instructional quality. *Learning and Instruction* 22 (5), 311–319.
- Tejerina-Arreal, M., Parker, C., Paget, A., Henley, W., Logan, S., Emond, A. & Ford, T. 2020. Child and adolescent mental health trajectories in relation to exclusion from school from the Avon longitudinal study of parents and children. *Child and Adolescent Mental Health* 25 (4), 217–223.
- Teuscher, S. & Makarova, E. 2018. Students' school engagement and their truant behavior: Do relationships with classmates and teachers matter? *Journal of Education and Learning* 7 (6), 124–137.
- Theriot, M. T., Craun, S. W. & Dupper, D. R. 2010. Multilevel evaluation of factors predicting school exclusion among middle and high school students. *Children and Youth Services Review* 32 (1), 13–19.
- Trygged, S., Backlund, Å. & Elofsson, S. 2017. Patterns of poor health among junior and senior high school students in Sweden. *Health Behavior and Policy Review* 4 (3), 294–305.

- Vaughn, M. G., Maynard, B. R., Salas-Wright, C. P., Perron, B. E. & Abdon, A. 2013. Prevalence and correlates of truancy in the US: Results from a national sample. *Journal of Adolescence* 36 (4), 767–776.
- Virtanen, T., Lerkkanen, M.-K., Poikkeus, A.-M. & Kuorelahti, M. 2014. Student behavioral engagement as a mediator between teacher, family, and peer support and school truancy. *Learning and Individual Differences* 36, 201–206. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2014.09.001>
- van der Woude, L. B., van der Stouwe, T. & Stams, G. J. J. M. 2017. Differences between risk factors for truancy and delinquency in Dutch adolescents. *Children and Youth Services Review* 73, 9–14. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2016.11.028>
- Zhang, D., Willson, V., Katsiyannis, A., Barrett, D., Ju, S. & Wu, J.-Y. 2010. Truancy offenders in the juvenile justice system: A multicohort study. *Behavioral Disorders* 35 (3), 229–242.

LIITE 2. Koulupoissaolotyyppeihin liittyvät yksilö- ja ympäristötekijät

Tekijä(t)	KPT	n	Yksilötekijä	Vanhemmuus- tai perhetekijä	Vertaistekijä	Koulutekijä	Yhteisö- tai yhteiskunta-tekijä
Aelterman ym. 2019	PN	1006	häiriökäyttäytyminen, oppilaan vanhempi ikä			teknisellä linjalla opiskelu	
Aldrup ym. 2018	PN	5812	koulusuoriutuminen, koulutytyväisyys, poika, oppilaan vanhempi ikä			luokkahuoneen hallinta, opettajan tuki	
Armfield ym. 2020	PN	296422		kaltoinkohtelu, lastensuojeluasiakkuus			
Bobakova ym. 2015	PN	1380	akateemiset saavutukset, tappeluihin osallistuminen				alakuultuuriin kuuluminen
Brede ym. 2017	EKP	35	häiriökäyttäytyminen			koulussa ei huomioida yksilöllisiä tarpeita	
Buscha & Conte 2014	PN	12622	ei pitänyt koulusta, opettajasta tai oppitunnista, tylsistyminen, vammaisuus, oppilaan vanhempi ikä	perheen matala sosioekonominen tausta, vuokralla asuminen	kiusaaminen		
Card & Giuliano 2013	PN	20745			paras ystävä pinnaa		
Carless ym. 2015	KK	106	ahdistus, masennus	vanhemman matala minäpystyvyys, ahdistus, masennus, perheen toiminta			
Day ym. 2018	PN	113148	mielenterveysongelma, poika, päihteet, rotu*), sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuuluminen	ateriaetuuden saaminen	kiusaaminen	määräaikainen erottaminen koulusta, turvaton kouluilmapiiri	
Dembo ym. 2012a	PN	131	AHDH, häiriökäyttäytyminen, mielenterveysongelma, päihteet, rikollisuus, trauma	mielenterveys- ja päihdeongelmat, traumaattiset tapahtumat perheessä			
Dembo ym. 2012b	PN	219	mielenterveysongelma, päihteet, rikollisuus, trauma				
Dronkers ym. 2017	PN	173669		yksinhuoltajaäitiys		suuri yksinhuoltajaperheiden määrä koulussa	
Duarte ym. 2011	PN	5380	käytettävissä oleva raha, oppilaan vanhempi ikä	ilman isää eläminen, vanhemman tupakointi		luokassa pinnaaminen yleistä	
Durbeej ym. 2019	PN	8385	ei-binäärinen sukupuoli				
Emery 2011	PN	1816		lähisuhdeväkivalta			
Farouk 2017	EKP	35		ahdistava perhetilanne, vanhempien kouluongelmat ja tietämättömyys koulutussysteemistä	vertaispaine		siirtymä alakoulusta yläkouluun
Gase ym. 2016	PN	39	ei pitänyt oppitunnista tai kokenut sitä hyödylliseksi tai riittävän haastavaksi	vanhempien vähäinen tuki, puuttuminen ja kouluun sitoutuminen		ristiriidat opettajan kanssa, ops, opetustyyli, koulun rakenne ja ilmapiiri	
Hatton 2018	EKP	6166565	autismikirjon häiriö, häiriökäyttäytyminen, oppimisvaikeus, päihteet				

Tekijä(t)	KPT	n	Yksilötekijä	Vanhemmuus- tai perhetekijä	Vertaistekijä	Koulutekijä	Yhteisö- tai yhteiskuntatekijä
Havik ym. 2014	KK	17			muiden oppilaiden vähäinen tuki	koulun vaatavuus, koulun rakenne, opettajan tuki	
Havik ym. 2015a	KK	5465	subjektiiviset terveystekijät, tyttö				
Havik ym. 2015a	PN	5465	erityisopetustausta, poika				
Havik ym. 2015b	KK	5465	emotionaalinen epävakaus	vanhempien vähäinen kiinnostus koulua kohtaan	eristäminen, kiusaaminen	luokkahuoneen hallinta	
Havik ym. 2015b	PN	5465		vanhemmat eivät seuraa poissaolojen syitä	kiusaaminen	luokkahuoneen hallinta	
Hemphill ym. 2014	PN	1945	toistuva ja humalahakui- nen alkoholin käyttö				
Hiatt ym. 2017	PN	700	päihteiden käyttö		tyytyväisyys ystävyyssuhteeseen		
Hong ym. 2020	PN	10603	mielenterveysongelma, rotu*) / etninen tausta, rikollisuus, somaattiset oireet, tyttö	ateriaetuuden saaminen			
Hughes ym. 2010	KK	42	mielenterveysongelma, monia diagnoosia, tunteiden tukahduttami- nen, vähäinen kognitiivi- nen uudelleenarviointi				
Keppens & Spruyt 2018	PN	185470	etninen tausta, poika	perheen matala sosioekonominen tausta			koulutus- järjestelmä
Keppens & Spruyt 2019	PN	2539				autoritaarinen kouluilmapiiri, ei huomioida yksilöllisiä tarpeita, koulutusväylä	
Kljakovic & Kelly 2019	KK	130	mielenterveysongelma	vaikeat suhteet palveluiden ja vanhempien välillä, vanhemmuustaidot	kiusaaminen		
Maric ym. 2012	KK	231	negatiiviset ajatukset, kognitiiviset virheet (esim. yleistäminen), oppilaan vanhempi ikä				
Maynard ym. 2017	PN	209393	heikot kouluarvosanat, heikko kouluun kiinnittyminen päihteet, rikollisuus, riskien otto, rotu*) / etninen tausta, tyttö, oppilaan vanhempi ikä, väkivalta	naispuolinen kotitalous, perheen matala sosioekonominen tausta			
McCluskey ym. 2019	EKP	156	erityisopetustarve, poika			koulun kurinpito- käytänteet	
McDaniel ym. 2020	PN	102		lapsuusajan köyhyys			maanjäris- tystykset
McElderry & Cheng 2014	EKP	4837	diagnoosi, koulun ulkopuolisten terveystal- veluiden asiakkuus, poika, rotu*)/etninen tausta, oppilaan vanhempi ikä	perheen matala sosioekonominen tausta, vanhempien vähäinen tuki ja sitoutuminen kouluun, yksinhuoltajuus		opettajien yhteydenottojen määrä	
Nayak ym. 2018	KK	45	kehitysvamma, käytöshäiriö, mielenterveys- ongelma, somaattiset ja fyysiset oireet	konfliktit perheessä	ristiriidat oppilaiden kanssa	ristiriidat opettajien kanssa	

Tekijä(t)	KPT	n	Yksilötekijä	Vanhemmus- tai perhetekijä	Vertaistekijä	Koulutekijä	Yhteisö- tai yhteiskuntatekijä
Nichols ym. 2016	PN	71447		vanhemman vankilatausta		koulun tehokkuus (standardoitujen kokeiden läpäiseminen), koulun koko	mielenterveyspalveluiden saatavuus
Nolan ym. 2013	PN	16418	erityisopetustausta, oppilaan vanhempi ikä	alhainen sosioekonominen asema		koulun vaihtaminen	
Paget ym. 2018	EKP	17789	ADHD, alhainen AO, heikot kouluarvosanat, kommunikaatiovaikeudet, käytöshäiriö, heikko kouluun kiinnittyminen, mielenterveysongelma, oppilaan vanhempi ikä	alhainen sosioekonominen asema, vanhemman vähäinen tuki ja kouluun sitoutuminen, vuokralla asuminen, äitiin liittyvät tekijät	haitalliseen vertaisryhmään kuuluminen, kiusaaminen		
Parker ym. 2019	EKP	7977	ADHD, käytöshäiriö, poika, sos.-emot. ja käyttäytymiseen liittyvät vaikeudet, oppilaan vanhempi ikä	alhainen sosioekonominen asema			
Poteat ym. 2011	PN	15923	heikot kouluarvosanat, itsetuhoisuus, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuuluminen, koulu ei tärkeää, vähäinen kouluun kuulumisuuden tunne	vanhempien vähäinen tuki ja kouluun sitoutuminen	kiusaaminen		
Rehbein ym. 2010	PN	15168	videopelaaminen				
Roetman ym. 2019	PN	7107	varhaisessa vaiheessa alkanut häiriökäyttäytyminen	isän mielenterveysongelma			
Saelzer & Lenski 2016	PN	5001	luokalle jääminen, maahanmuuttajatausta, poika			luokalla pinnaaminen yleistä, koulun passiiviset poissaoloihin puuttumiskäytänteet	
Strand 2014	PN	15	ei pitänyt koulusta, itsensä kokeminen ulkopuoliseksi tai erilaiseksi, pinnaamisen ihannoiti, väsymys	vanhempien avioero	eristäminen, kiusaaminen, vertaispaine, ystävien puute	huonot suhteet opettajiin, koulun ilmapiiri, luokahuoneen hallinta, tuen puute, vaikea tai vähän haasteita sisältävä opetus	hyvä sää, nuorisokulttuuri
Strand 2014	EHP	15		sairaana vanhemman hoitaminen kotona, vanhempi toivoo nuoren kotiin jäämistä			
Strand & Granlund 2014	PN	90	ei pitänyt koulusta, heikot kouluarvosanat, tarkkaavaisuusongelma, oppilaan vanhempi ikä	yksinhuoltajuus	huonot suhteet muiden oppilaiden kanssa	huonot suhteet opettajien kanssa	
Sälzer ym. 2012	PN	3491	heikot kouluarvosanat, luokalle jääminen, maahanmuuttajatausta, poika, oppilaan vanhempi ikä			liian nopea opetustahti, liian vähäinen työmäärä	
Tejerina-Areal ym. 2020	EKP	12730	huono mielenterveys, poika, oppilaan vanhempi ikä	perheen vastoinkäymiset			
Teuscher & Makarova 2018	PN	220	heikko kouluun kiinnittyminen, oppilaan vanhempi ikä			huono suhde opettajan kanssa	

Tekijä(t)	KPT	n	Yksilötekijä	Vanhemmuus- tai perhetekijä	Vertaistekijä	Koulutekijä	Yhteisö- tai yhteiskunta-tekijä
Theriot ym. 2010	EKP	9706	aiempi koulusta erottaminen, edellisen rikkomuksen luonne	perheen matala sosioekonominen tausta		koulun kurinpito-käytänteet	
Trygged ym. 2017	PN	13006	huonoksi koettu terveys, tyttö, oppilaan vanhempi ikä				
Vaughn ym. 2013	PN	18819	ahdistus, heikot kouluarvosanat, masennus, heikko kouluun kiinnittyminen, rikollisuus, oppilaan vanhempi ikä	vanhemman vähäinen tuki ja kouluun sitoutuminen			
Virtanen ym. 2014	PN	821	heikko kouluun kiinnittyminen, tyttö, oppilaan vanhempi ikä	vanhemman vähäinen tuki		opettajan vähäinen tuki	
van der Woude ym. 2017	PN	365	etninen tausta, heikot koulutaidot, poika, oppilaan vanhempi ikä	vanhemman runsas rangaistusten käyttö	haitalliseen vertaisryhmään kuuluminen	matala koulutusväylä	
Zhang ym. 2010	PN	100955	rotu*), tyttö	perheen matala sosioekonominen tausta, perheen rikollinen tausta			

Huom! KPT = koulupoissaolotyyppi, KK = koulukieltäytyminen, PN = pinnaaminen, EHP = ensisijaisesti huoltajalähtöinen poissaolo, EKP = ensisijaisesti koululähtöinen poissaolo, n = otoskoko, *) Tässä tutkimuksessa käytetään käsitettä rotu, koska alkuperäisessä tutkimuksessa käytettiin race-käsitettä.